
Program szkolenia w zakresie obszaru problemowego po przeprowadzeniu
diagnozy

Zespół Szkół im. Ks. Jerzego Popiełuszki w Juchnowcu Górnym

TEMAT SZKOLENIA:

Kształtowanie kompetencji kluczowych nauczycieli w kontekście pracy z uczniem zdolnym

PROGRAM SZKOLENIA

1. Kim jest uczeń zdolny, jak go rozpoznać? – Jak diagnozować uzdolnienia uczniów?
2. Identyfikacja specjalnych potrzeb dziecka zdolnego.
3. Jak dom i szkoła mogą pomóc dziecku w rozwijaniu jego zdolności.
4. Indywidualizacja procesu edukacji ucznia zdolnego w korelacji ze specyfikacją i możliwościami szkoły.
5. Sytuacja dziecka zdolnego w szkole masowej.
6. Motywowanie uczniów zdolnych do odkrywania i rozwijania swoich zdolności.
7. Kluczowe kompetencje nauczyciela, niezbędne w pracy z uczniem zdolnym.
8. Promowanie uczniów zdolnych i propagowanie ich osiągnięć.
9. Uczeń zdolny – uczeń o specjalnych potrzebach edukacyjnych.
10. Samoocena ucznia i ocena koleżeńska.
11. Jak rozwinąć talenty w swojej klasie? Co sprzyja, a co hamuje osiągnięcia szkolne uczniów?

Opracowanie metodyczne stworzone przez zespół nauczycieli pod kierunkiem eksperta i SORE na koniec szkolenia

Zespół Szkół im. Ks. Jerzego Popiełuszki w Juchnowcu Górnym

Model pracy z uczniem zdolnym

Model pracy z uczniem zdolnym to spójny system konkretnych rozwiązań wytyczający i wskazujący kierunki pracy szkołom, dyrektorom, nauczycielom i partnerom zewnętrznym w zakresie rozwijania zainteresowań, predyspozycji i zdolności uczniów, prezentujący ścieżkę rozwoju.

W pracy z uczniem zdolnym konieczna jest indywidualizacja celów, metod, form, treści kształcenia i dostosowanie ich do prawidłowo rozpoznanych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych uczniów.

Zdolności – to indywidualne różnice, które sprawiają, że przy jednakowej motywacji i uprzednim przygotowaniu poszczególni ludzie osiągają w porównywalnych warunkach zewnętrznych niejednakowe rezultaty w uczeniu się i działaniu.

Uzdolnienia – to zdolności kierunkowe czyli specjalne, które stwarzają możliwości wysokich osiągnięć w konkretnej dziedzinie. Warunkują one ponadprzeciętny poziom w obrębie określonej działalności, np. naukowej, artystycznej, fizycznej, technicznej, itp. Wśród uzdolnień specjalnych wskazać można np.: poznawcze, językowe, literackie, matematyczne, techniczne, muzyczne, sportowe, plastyczne, pedagogiczne, społeczne i in.

Talent – to bardzo wysoki poziom określonej zdolności specjalnej lub wiązki uzdolnień, które przejawiają się w ponadprzeciętnej łatwości nabywania wiedzy lub sprawności w danej dziedzinie, najczęściej już w okresie wczesnego dzieciństwa, prowadzący do szczególnego mistrzostwa w tej dziedzinie.

Geniusz – to osoba o rzadko występujących wybitnych zdolnościach intelektualnych lub kierunkowych, a jednocześnie o wysokim poziomie rozwoju zdolności twórczych, wprowadzająca rewolucyjne zmiany.

Cechy charakterystyczne ucznia zdolnego:

- ponadprzeciętna inteligencja i zdolności specjalne (intelektualne, artystyczne, społeczne, sportowe, inne kierunkowe);
- duże zaangażowanie w rozwijanie posiadanych zdolności i wykonywanie działań z tym związanych (poświęcenie wiele czasu i uwagi zadaniu, długotrwała umiejętność skupienia uwagi na danym, interesującym zadaniu, koncentracja, dociekliwość);
- wysoki poziom zdolności twórczych (płynność, elastyczność, giętkość i oryginalność myślenia, ciekawość, otwartość na nowe doświadczenia, wrażliwość na stymulację, gotowość do podejmowania ryzyka w myśleniu i działaniu, umiejętność scalania informacji i pomysłów w logiczny ciąg zdarzeń, zdolność do przewidywania, generalizowania zdobytej wiedzy i umiejętności itp.).

Na rozwój zdolności ucznia oraz jego funkcjonowanie wpływają:

Rodzina – ma priorytetowe znaczenie w rozpoznawaniu i rozwijaniu zdolności dziecka. Rodzice znają swoje dzieci najlepiej, obserwują ich rozwój, dostrzegają potrzeby, zainteresowania, pasje i zdolności, potrafią wskazać ich mocne i słabsze strony, a także właściwie interpretować ich zachowania. Dzieci zdolne nie będą w pełni wykorzystywały swojego potencjału, jeśli nie będą stymulowane i wspierane przez swoich najbliższych.

Szkoła – zachęca uczniów do zdobywania wiedzy i umiejętności oraz kształtuje ich postawy. Szkoła wspierająca rozwój zdolności to taka, która zapewnia poczucie bezpieczeństwa, koncentruje się na uczniu, stosuje efektywne i ciekawe metody i formy pracy, zachęca do samodzielnego myślenia, motywuje do pracy, wspiera w osiągnięciu sukcesu, zaspokaja nie tylko potrzeby poznawcze uczniów, lecz także emocjonalne i społeczne.

Środowisko pozaszkolne – to różnorodne instytucje działające na rzecz aktywnego wspomagania rozwoju uczniów, w których pracują specjaliści i eksperci wzbogacający i rozwijający zdolności uczniów, stwarzający możliwość pracy w grupie rówieśników o podobnych zainteresowaniach i poziomach zdolności.

Zasady organizowania pomocy uczniom zdolnym:

1. Każdy uczeń jest inny, inaczej funkcjonuje emocjonalnie i społecznie, ma inną osobowość, uruchamia inny system mechanizmów obronnych – konsekwencją tego jest konieczność dostosowania sytuacji dydaktycznych do poziomu zdolności, zainteresowań każdego ucznia oraz

jego stylu uczenia się. Ważne jest również monitorowanie funkcjonowania społeczno – emocjonalnego dziecka zdolnego i umiejętne stymulowanie rozwoju tych sfer.

2. Uczeń zdobywa wiedzę najbardziej efektywnie wtedy, gdy sprawia mu to radość, przynosi mu to satysfakcję i zadowolenie.

3. Zdobywanie wiedzy sprawia radość i przynosi efekty wtedy, gdy nauka koncentruje się wokół rzeczywistych (realnych) problemów.

4. Myślenie i zdobywanie wiedzy przez uczniów powinno odbywać się samodzielnie, a nie w wyniku bezpośredniej ingerencji nauczyciela.

Działania wspierające rozwój ucznia zdolnego w systemie klasowo-lekcyjnym:

Uczniowie zdolni funkcjonujący w tradycyjnej klasie szkolnej, mają zdecydowanie większe potrzeby poznawcze niż ich rówieśnicy. Ich funkcjonowanie (specyficzne poczucie humoru, wysoka samoocena, ciągła potrzeba osiągania sukcesów oraz oryginalność w myśleniu i inne) mogą stanowić czynnik utrudniający im komunikację z rówieśnikami i nauczycielami. Konieczność funkcjonowania w klasie / grupie wymaga od nich przystosowania się do obowiązujących w niej zasad i reguł zachowania. Nie zawsze jest to łatwe, zwłaszcza w przypadku uczniów ceniących sobie niezależność i samodzielną pracę.

Uczeń zdolny może przyjmować różne role w zespole, np.:

Outsider – pozostaje na uboczu, pracuje samodzielnie, precyzyjnie, w swoim tempie, niezależnie od innych, jest nastawiony na osiągnięcie wyznaczonych sobie, indywidualnych celów.

Lider klasy – zna swoją wartość, jest pewny siebie, staje na czele całej klasy, cieszy się autorytetem wśród rówieśników, jest ceniony przez innych za wiedzę, pasję, umiejętności, przewodzi pozostałym uczniom w klasie, motywuje ich do działania, dobrze czuje się w roli koordynatora prac zespołu klasowego.

Lider grupy – pełni rolę lidera w określonej grupie zadaniowej, jest świadomy swoich mocnych stron oraz kompetencji innych członków grupy, deleguje zadania stosownie do wiedzy i umiejętności rówieśników pracujących w zespole.

Koordinator prac grupowych – koordynuje pracę kilku różnych grup zadaniowych, posiada duży potencjał intelektualny przy jednoczesnych wysokich kompetencjach komunikacyjnych, zarządza równoległą pracą w różnych zespołach.

Niewidzialny – w klasie niezauważalny, niezidentyfikowany jako „zdolny”, pracujący na równi z innymi. Przypisuje mu się niską motywację do nauki oraz trudności emocjonalne (wycofanie, lęk). Pracuje poniżej swoich możliwości, nie wykorzystuje swego potencjału, jego zdolności nie zostają zidentyfikowane nawet w ciągu wszystkich lat nauki szkolnej.

Zespół klasowy może wspierać lub hamować rozwój ucznia zdolnego. Na etapie szkoły podstawowej, zwłaszcza edukacji wczesnoszkolnej, wiele zależy od nauczyciela, jego mądrości, wiedzy, pomysłów na indywidualizację, umiejętności identyfikacyjnych i diagnostycznych. Pierwsze lata nauki szkolnej decydują zwykle o tym, jak uczeń zdolny funkcjonuje i rozwija się na kolejnych etapach edukacyjnych. Dlatego tak ważne jest, aby od samego początku nauczyciel dostrzegał ucznia zdolnego w swojej klasie, widział, jakie miejsce w niej zajmuje, tworzył sytuacje dydaktyczno-wychowawcze, które pozwolą mu funkcjonować i pracować.

Planowanie i indywidualizacja nauczania – model wsparcia:

Planowanie dydaktyczne w pracy z uczniem zdolnym jest zarysem zadań i działań, które nauczyciel będzie podejmował w określonej przestrzeni czasowej, mającym na celu identyfikację i wspieranie rozwoju zdolności oraz obejmującym monitorowanie i ewaluację tych działań.

Tylko działania przemyślane, spójne, rozłożone w czasie, wynikające z potrzeb, dostosowane do możliwości i wieku uczniów oraz odpowiednio wcześniej zaplanowane efektywnie wspierają rozwój zdolności każdego ucznia w klasie.

Indywidualizacja – to zapewnienie każdemu uczniowi warunków do wszechstronnego rozwoju poprzez uwzględnienie w procesie nauczania / uczenia się indywidualnych cech, możliwości oraz sposobów / stylów uczenia się.

Indywidualizacja to efektywne stymulowanie ucznia w odpowiedni sposób po to, aby był on aktywny, dynamiczny, energiczny, działający, udzielający się, prężny, przebojowy, itp.

Efektywne metody w pracy z uczniem zdolnym:

Ważne jest stosowanie w całym procesie edukacyjnym metod aktywnych oraz technik aktywizujących uczniów do podejmowania określonych działań. Każda metoda jest aktywna na tyle, na ile pobudza ucznia do działania, stymuluje jego rozwój, odpowiada na jego potrzeby,

pozwała mu pracować w oparciu o jego mocne strony. Im więcej metod w swojej pracy stosuje nauczyciel, tym lepiej, gdyż różnorodność pobudza do rozwoju, motywuje do pracy, uczy sposobów zdobywania wiedzy, pozwala szybciej i lepiej poznać samego siebie.

Metody problemowe i praktyczne – nauczyciel ma zachęcać dzieci do samodzielnego zastanawiania się nad różnymi problemami, do stawiania pytań, poszukiwania na nie odpowiedzi, ma pozwalać uczniom popełniać błędy i uczyć się również w ten sposób, powinien stosować w pracy z dziećmi gry dydaktyczne.

Eksperymenty, doświadczenia – których celem jest zachęcenie i wdrożenie uczniów do prowadzenia regularnych obserwacji, wykonywanie rysunków, inspirowanie do własnych poszukiwań.

Metody rozwijające umiejętności komunikacyjno-społeczne – to m.in. zabawy zespołowe wprowadzające dzieci w świat emocji, uczyć ich nazywania i rozpoznawania uczuć oraz zarządzania nimi. Umiejętność kontrolowania własnych stanów emocjonalnych oraz rozpoznawania ich u innych bezpośrednio przekłada się na jakość relacji społecznych.

Metody angażujące ucznia, techniki efektywnego uczenia się i zapamiętywania, twórczego rozwiązywania problemów i pracy zespołowej – w których nauczyciel przyjmuje rolę doradcy, inspiruje ucznia i podąża za nim.

Techniki graficznego przedstawiania problemu – poprzez które doskonalimy umiejętność dokonywania wyboru i podejmowania świadomych decyzji.

Metody heurystyczne – rozbudzajmy ciekawość poznawczą uczniów, zachęcajmy do podejmowania samodzielnych badań, prowadzenia eksperymentów, stawiania hipotez i ich weryfikowania. Stymulujmy do korzystania z różnych źródeł wiedzy, do zbierania i analizowania danych, niezależnego myślenia, samodzielnego i wzajemnego uczenia się.

Proste mnemotechniki – tworzenie podczas pracy z tekstem map myśli, skojarzeń, słów-kluczy, notatek w celu wyboru i zapamiętania najistotniejszych informacji. Są to bardzo ważne i potrzebne umiejętności podczas samodzielnej nauki z podręczników szkolnych.

Ćwiczenia rozwijające twórcze myślenie – rozwijajmy predyspozycje i postawy twórcze, wyobraźnię i otwartość. Korzystajmy z technik opartych na skojarzeniach, sekwencjach, obserwacji i dedukcji, pytaniach, emocjach, analogii, metaforach, opowieściach, itp.

Metody projektów – realizujemy z uczniami projekty o charakterze interdyscyplinarnym, przedmiotowym lub społecznym, zachęcajmy do podejmowania różnych aktywności, stawiamy pytania i dawajmy problemy do rozwiązania poprzez polecenia typu: znajdź, zweryfikuj, przemyśl, zastosuj, sprawdź, itp. Dadzą one uczniom możliwość wyboru, zaangażują ich do działania zgodnie z ich zdolnościami oraz zmotywują do pracy, a także nauczą planowania i zarządzania własną nauką i własnym czasem.

Formy pracy z uczniem zdolnym:

Praca z uczniem zdolnym, poza odpowiednim doбором właściwych metod i technik nauczania, wymaga również stosowania różnorodnych form grupowych i indywidualnych, które mogą mieć charakter jednolity lub zróżnicowany. Stosowanie zespołowych form pracy – grupy jednorodne i zróżnicowane pod względem rodzaju i poziomu zdolności – pozwala skutecznie indywidualizować podejście do uczniów. Ponadto uczy ich współpracy, tworzy okazje do wzajemnego uczenia się, pozwala każdemu pracować w oparciu o jego mocne strony. Dla nauczyciela jest okazją do prowadzenia obserwacji uczniów i identyfikowania ich zdolności.

Podczas pracy z uczniami zdolnymi ważne jest, aby od samego początku uczyć ich odpowiedzialności za własny rozwój oraz planowania i organizacji pracy. Należy pamiętać o tym, że uczeń zdolny zdobywa wiedzę w szybszym tempie niż pozostali, może nauczyć się więcej i pracować na wyższym poziomie.

Nauczyciel ucznia zdolnego

Nauczyciel – mistrz i mentor – to ktoś wyjątkowy, mądry, dojrzały i doświadczony, o wysokiej wrażliwości moralnej, refleksyjny, bezustannie rozwijający się, otwarty na nowe idee, poglądy, wyzwania. To człowiek twórczy, potrafiący zachęcić uczniów do przeróżnych, najbardziej wymyślnych i niezwykłych działań, lubiany i ceniony, kreatywny.

W pracy z uczniem zdolnym szczególnie ważna jest wysoko rozwinięta inteligencja emocjonalna nauczyciela. Empatia, nastawienie na budowanie przyjaznej atmosfery, bliskości z uczniem, współodczuwanie, życzliwość, wrażliwość i determinacja to cechy nauczyciela, które zapewniają uczniom warunki do pełnego rozwoju zdolności i osobowości.

Szczególnie istotne są bezpośrednie relacje między nauczycielem a uczniem. Ich jakość wpływa na nastawienie i motywację dziecka do nauki. Nauczyciel zorientowany na odkrywanie i rozwijanie potencjału ucznia, inspirujący, stymulujący, prowadzący w kierunku samopoznania, samoświadomości i samorealizacji ucznia. To osoba, która dzięki odpowiednim zabiegom wspiera ucznia w osiąganiu sukcesów. Taki nauczyciel pomaga uczniom zdolnym nie tylko w rozwijaniu sfery poznawczej, lecz także w kształtowaniu kompetencji społecznych i osobistych oraz w poznaniu własnej drogi, którą chce podążać.

Tutoring – forma indywidualnego wsparcia dla konkretnego ucznia, np.: zdolnego, opierająca się na dialogu i współpracy, na spotkaniach **tutora (doradcy)** z uczniem lub uczniami, której celem jest pomoc w rozwoju.

Tutorem nie musi być nauczyciel, ale osoba, z którą uczeń może dzielić swoje zainteresowania i pasje (mogą to być starsi uczniowie).

Strategie wpływające na zwiększenie motywacji ucznia zdolnego do działania:

- wzbogacanie programu nauczania o treści ciekawe dla ucznia, pobudzające go do myślenia, rozwijające jego wyobraźnię, skłaniające go do poszukiwań i kształtujące jego postawę twórczą;
- rozszerzanie zadań i zwiększanie wymagań stosownie do potrzeb i możliwości każdego ucznia zdolnego;
- opracowanie i realizowanie indywidualnego toku i programu nauki;
- korzystanie z pomocy multimedialnych, rozwijanie kreatywności ucznia, zachęcanie do udziału w projektach,
- kreowanie sytuacji dydaktyczno-wychowawczych, wzmacniających ciekawość poznawczą ucznia i zachęcających go do samodzielności i aktywności.